

JOHANKA.

Psáno roku 1883.

I.

Na zahrádce maloměstské, odlehlé hospody sedala za letních večerů pod starým ořechem naše „universita“. Jednoho večera nepřišly divnou náhodou dvě fakulty, advokát Zelený a P. Bonifác.

Když jsem já se do auly dostavil, seděl již na svém určitém místě zástupce medicíny, doktor Severin Halíř, starý plukovní lékař. Před ním na stole ležely jako vojáci srovnány tři doutníky — čtvrtý v oběť určený již hořel, a kotouče dýmu hustě stoupaly do ozářené spodem koruny nad námi se kleňoucí. Starý vojenský doktor hladě časem šedivé své kníry, hleděl jako vždy vážně před se přísným šedivým okem a mlčel. Pak toho nechal a dal se, nastojte, zas jednou do vypravování! Nejprve jsem začal ovšem já a uhodil na thema jemu, dle vědomí mého, nej příjemnější: na minulost jeho rodného města, v němž si teď, vyslouživ, odpočíval.

Nejprve, jak obyčejně, prohodil jen několik slov, jež bývala druhdy pádná i perná, pak ponenáhlu se rozehříval a přestal mně říkati „perplexissime“. Tékali jsme z počátku v dobách starších, kdy kolem našeho města hradby a bašty se vypínaly, kdy opatrní a moudří otcové obce naší byli milostivou vrchností několika okolních vesnic, až pak, bylo to při druhém doutníku dektorově, ocitli jsme se v dobách novějších. — Tu dotekl se plukovní lékař jen tak mimochodem válek francouzských a z toho velké revoluce a toho.

jak proud emigrace zanesl až k nám do odlehlého, českého města několik Francouzů.

„Můj otec se ještě na ně pamatoval. — Byl tu také jakýsi hrabě francouzský s nějakou dámou. Hrabě dlouho se nezdržel. Slibil, že pro tu pani nebo slečnu, nebo co byla, přijede, ale nepřijel. Ona pak, beze všeho, bez peněz a podpor odjet nemohla a zůstala. Jinak prý si u nás dost zvykla. Lidé ji měli rádi. — Vyučovala hlavně francouzsky a pracem ženským. — V tom prý uměla ku podivu krásné věci. Ale dlouho nebyla; brzo, ještě dost mladá, zemřela.

Pamatuji se ještě na krásnou, hedvábnou sukni nebožky matky. Otec tu sukni koupil ve dražbě po zemřelé Francouzce; a z nějakého vyšivaného atlasu, také ho tam koupil, dal si ušít vestu. Však ji ještě vidím v okrajích plných drobných květů. Jak ji otec vzal na sebe, jen jsem po ní jel, abych si ji pohladil. A posledního z té emigrace já sám pamatuju. Byl to abbé Regnard.“

Tu jsem již doktora nepustil. O tom ještě nikdy nevypravoval.

„Zalibilo se mu u nás a proto nevrátil se domů i když pak mohl. Býval tu na gymnasii katechetou. Když jsem já přišel do principie, již nevyučoval. To byl již vetší dědeček, nahrbený, hlavy bílé jako mléko. Docházel mu již osmý křížek. Byl jako loučka, ale čipera a chodil dost bystře. A neustále se jen dobrotivě usmíval.

Nosil pořád jeden kabát, hřebíčkové barvy, starodávného střihu, jaký snad za Ludvika XVI. býval módou. Jen o božím těle ukázal se vždycky v pláštku, v celé abbéovské parádě.

„Pan abbé“, jinak jsme mu neřikali, znal kromě francouzského jazyka také německy. Čeština mu již tak nešla, ač se s každým po česku srozuměl. Ostatně

se tenkrát ve městě u nás mluvilo skoro více německy než česky . . .

My studenti jsme si pana abbéa vážili proto, že nám tuze přál a nás rád měl. Půjčoval nám knihy, radil, i pensa opravoval a chudé jak mohl poděloval. Byl už věkem trochu dětina, ale staroušek k pomilování. Mši sloužil denně a studenti mu posluhovali. Nepřáli jsme tomu, koho si za ministranta vyvolil. Byloť to jako vyznamenáním. Míval své miláčky, ale nejraději ze všech měl Johanku.“

Doktor postřehnuv můj tázavý pohled, usmál se a pravil:

„Nebyla to nějaká sličná Johanka ale Jeník. Měl tvář jako malovanou a nosil dlouhé vlasy. — Byly světlé, jako zlaté, tuze krásné. — Hoch jako panenka, drobný, štíhlý a hezký. Proto z Jana udělali Johanku. My mu tak přezdělali, a po nás mu tak ve městě i pan abbé říkali. Johanka byl jeho nejmilejší ministrant; nechal si ho po několik let, až do své smrti. My Johanku měli rádi. Byl to výborný kamarád.“

Doktor se zamlčel a prudčeji zabafal.

Já nepolevil a to tím spíše, poněvadž jsem viděl, že tyto upomínky na zašlá, mladá léta doktora nějak dojmají. — A tak po mé žádosti dále vypravoval:

„Johanka byl sirotek. Z milosti ujal se ho strýc, který si rád zavdal. Měl v „černé“ uličce tkalounkářský krámeček. Tam Johanka nejednou hodinu proseděl, když strýc sobě hověl v hospodě, a tetě se nechtělo do krámků. Když večer muž dlouho nešel, poslala pro něj Johanku. Třeba byl zrovna v nejlepším, musil pohodit knihou a kvapit k „černému soudku“, kde byla strýcova zamilovaná hospoda. — Nebožtik Šimůnek, obyčejně nachmelený, vital Johanku s velikou radostí a něžností, mluvil jen o tom, jak ho má rád. co by pro něj všecko udělal, sázel ho vedle sebe za

stůl a poroučel mu nalít. Hoch se vzpíral, vyřizoval tetin vzkaz, ale strýc se jenom chechtal a nutil synovce, aby pil. Hosté měli z toho vyražení a zdržovali je tak dlouho, až přišla Šimůnková pro oba — pro muže i pro Johanku. A dostali také oba.

V takové domácnosti Johanka vyrůstal. Mnoho pěkného neslyšel, musil v krámě pomáhat, tetě posluhovat jako děvečka a při tom studovat. Studoval výborně. — Jak nastaly prázdniny, hajdy, již hnal se Johanka do světa. Strýc Šimůnek ho poslal, aby si prý něco na šaty a na knihy vyprosil, že on nemůže všeho dát. Tento rozkaz strýcův byl jediný Johance milý. Uvolniloť se mu tak na několik neděl a uviděl kus světa. Každé prázdniny někde byl. — Tenkrát to tak chodilo. „Na syčárnu“ chodilo dost studentů, potřebných i nepotřebných. Johanka byl v takovém cestování nejhornivější a nejzkušenější. Z počátku zapadal na Moravu, pak do Rakous a tam si velmi liboval. Měl seznam všech, kteří „cestujícím“ studentům rádi podpory udělovali. Byly to hlavně fary, dvorce a bohaté kláštery rakouské. Johanka ochotně sdělil seznam tento těm, kteří ho potřebovali. „Aie do Steyeru města nechoďte“ — varoval na konec — „tam 31. července stavi dva strážníky na konec města — a ti tam stojí až do konce vagací . . . To je k vůli studentům. Marně byste tam chodili!“ Johance se na těchto cestách dobře dařilo a líbilo. Juž jsme se koncem prázdnin všichni sešli, již byl konec zápisu a tu teprve po vídeňské silnici hnal se domů Johanka s brašničkou po boku a s kloboučkem na zlatých dlouhých vlasech, hůl v ruce — veselý, svěží, inu pravý, cestující student!

Z počátku odváděl strýci všechny peníze, které si přinesl. Když však viděl, že mu z nich nic nekoupil, že pořád mu jen dával staré šaty přešivat a že jeho

penězi hasí svou nekonečnou žízeň, odváděl potom jen část svého vagačního příjmu a za ostatní kupoval si potají knihy, rozumí se, že německé, hlavně klasiky a také něco francouzského.

Nemíval nikdy pořádně nového obleku, aby byl trochu do světa. Krejčí jeho byl starosvětský mistr. Zvykli jsme na jeho střih. Ale všeska škola dala se do hlasitého smíchu, když Johanka jednou vkročil do třídy v — abbéově hřebíčkovém kabátě.

Abbé Regnard totiž nedlouho před tím umřel. — V poslední vůli odkázal svému nejmilejšímu ministrantovi něco knih a svůj zalíbený, hřebíčkový kabát. — Když ho Johanka poprvé doma oblékl, byli prý strýc i teta zrovna u vytržení, jak mu znamenitě sluší. — Nebožtík pan abbé nebyl zrovna obr postavou, ale Johance šly šosy jeho kabátu přece značně přes lýtka. Jak jsem ho poprvé v něm uviděl, dal jsem se také do smíchu, ale pak mně bylo chudého spolužáka líto. Vypravoval jsem o Johance a o jeho kabátě doma. Nebožtík otec rozhněval se na bezohledného Šimůnka, a jak ho poprvé potkal, pověděl mu do duše; po mně pak Johance vzkázal, aby si dal na jeho, otcovy totiž, útraty kabát přešít. Když krejčí starosvětské to dílo jal se bořit a párat, narazil na něco tvrdého — na pravý zlatý louisdor — v podšívce dobře zašitý. A takové ptáčky našel ještě dva. — Krejčí byl duše poctivá a dal je Johance. To byl odkaz pana abbéa. I v tom jsme poznali podivinského dobráka starouška.

Ale Johanka byl narozen na nešťastné planetě. Od malička nic dobrého neužil a všecko se mu ve zlé obrátilo. Tak i jeho zlato, které si chtěl pro pozdější studium uchrániti, rozplynulo se mu v niveč. Zrovna v ten čas mu strýc umřel a nezbylo po něm skoro nic, leda trochu dluhů. Šimůnková Johance jak živa mnoho dobrého neudělala, ale synovec byl citlivější.

Zlatem svým pomohl jí vystrojiti strýcovi pohřeb, zbytek věnoval na nejn nutnější potřeby; za to studoval teď aspoň pokojněji, ale třel větší nouzi. Tu se ho ujal můj nebožtik otec. Pozval si Johanku k nám — bylo to v sobotu na večer po výplatě, když tesaři odešli — otec můj byl tesařským mistrem. — Pamatuju se tuze dobře na to. — Vidim Johanku jako by to včera bylo — v přešitém hřebíčkovém kabátě, jak sebou trhl, jak se mu oči slzami zalily, když zaslechl návrh otcův. Přijal, rozumí se. — V pondělí na to byl už u nás, jako náš. — Já a mladší bratr, kterého cvičil v latině a řečtině, měli jsme ho rádi. otec také, a matka si ho oblíbila už k vůli nám. To byl jeho nejblaženější věk, jak později říkával, co u nás strávil. A my jsme také byli rádi, že je s námi. Vážili jsme si ho, ano jakousi úctu jsme k němu chovali.

Měl duševně nad námi nadvládu. — Mnoho věděl, byl zkušenější utrpením i cestami, vůbec samostatnější, duchem zralejší. Vůli měl pevnou, až umíněnou někdy; do čeho se zabral, od toho nepolevil. A přemáhat se uměl! — —

No, pořádný, dokonalý mladík.

Tenkrát, když byl u nás, stala se s ním a s námi pak také důležitá změna. — To však mějte, mladý příteli, na paměti, jak tenkrát u nás bylo vůbec a ve školách zvláště. — Všude němčina panovala. Vrchnost jednala německy, úředníci nejinak, měšťané ryze české krve opíčili se pak po pánech. U nás, v naší velké domácnosti bylo poněkud jinak. — U nás chodilo vše víc po starosvětsku, ne tak do módy — t. j. doma jsme neslyšeli ani slova německého, ač otec nebyl, jak říkáme, uvědomělý vlastenec. Za to však ve škole! Tam rektor kolleje a gymnasia Pater Florus

pečlivě se staral, abychom nejen německy se naučili, ale také se zněmčili. — To víte, všechny předměty vykládaly se po německu — a nám, totiž mně a bratřovi, to ve škole tuze vadilo, že jsme tak přirozeně po česku vyrostli. — Němčina nám nešla a kde mohli, tak jsme hřešili proti přísnému zákonu pátera Flora: „Nebudeš ani ve škole ani mimo školu mluvit česky.“ My hřešili skoro neustále — ne třeba vědomky — ale nám jazyk sám pořád na česko přeskakoval.

A tu bylo vždy běda. — Jen jsem se omýlil a třeba jen slovo po česku promluvil, už tu signum ocitlo se v mé ruce, užžž mně strčili tu nenáviděnou, ohavnou černou knížku.“

Tu si doktor Halíř odplivl, jako by ho dosud ošklivost pojímala.

„Byly to časy! — Nerozum, nepřirozenost! — Nic neví, kdo nezkusil toho týrání a ponižování. I když jsme si hráli a se bavili, nebyli jsme jisti. I tu jsme musili zapírat přirozenost a když jsme se zapomněli a v radosti hrou zapálení vykřikli mateřským jazykem, už tu byl nějaký kluk udavačský s černou knížkou a vrážel ji do dlaně. Jaká pomoc! Musil jste ji přijati a jméno své do ní napsat. A či jméno tam bylo, ten pěkně musil v sobotu odpoledne do kolleje si pro výplatu. Čím častěji za týden se podepsal, tím hojněji mu starý, zamračený Paďour pod rektorovým dozorem rákoskou nebo metlou naměřil.

Bili nás za to, že jsme mluvili svým, přirozeným jazykem! S jakou jsme do kolleje v sobotu chodili, s jakou odcházeli, snadno si pomyslíte. — Stáli jsme tam už jako berani a čekali, až přijde pater rektor; ale málo kdo z nás pak, když Paďour rákoskou hladil, vykřikl nebo zaplakal. Jednou dostal mladší můj bratr osudnou knížku a nemohl se jí za několik dnů zbavit.

Signum bratra Josefa zrovna pánilo — a jednou odpoledne potká mne na sini. Šel ze školy. Já na něj, rozumní se, po česku, kde byl, že jde tak pozdě, a on hned vytasí se s knížkou a strká mně prokleté to signum. To že mně bratr, a doma, vyvedl, dohřálo mne. Já ho prudce i s knížkou odstrčil. — On však mně ji ještě strkal — a tak z toho povstala krutá rvačka.

Bili jsme se jako koně. Ani jsme si nevšimli, že ze světnice vyběhl Johanka a v tom se tu také namanul otec. Roztrhl nás a vyptával se, proč jsme se tak chytili. Pozoroval jsem, že když příčinu uslyšel, nějak se zarazil a zčervenal.

„Kde máš tu knížku!“ zahřměl najednou na bratra Josefa.

Prudký ten neobyčejný výbuch otcův nás velice zarazil. Bratr zvedl signum se země a podával je ostýchavě z daleka otcí . . .

„Kdo ti to dal?“ otec prudce vyslychal.

„Páter rektor,“ odpovídal ustrašený bratr.

„A máš mu ji také odvést?“

Bratr jen přisvědčil a v tom už také roztrhal otec signum na capart a rozhodil kousky prudce, jako by hada zahazoval.

„Až se tě rektor bude ptát, kde máš tu ohavnou knížku, jen mu to řekni, že jsem ji roztrhal,“ volal prudko rozhněvaný otec. — „A jestliže ti za to něco udělá, že mu zakroutím krk. — Řekni mu to. — To bych se na to podíval, může-li kdo poroučet, jak má mé dítě doma mluvit! A bratr bratra udávat! Fuj — to je vychování?!“

To všechno Johanka viděl a přeslechl.

Ani slova pak o tom nepromluvil, nic se nás nevyptával; ale druhého dne, sama náhoda tomu chtěla, že ještě vic uslyšel. Zastavil se totiž u otce, jenž stál

u tesařů; osekávali trámy. Bylo to pod kollejí, jak tam teď ta kaštanová alej stojí. Otec byl ještě po včerejšku mrzut. — Dělníci to dobře pozorovali i cítili. Otec sám zavedl řeč s Johankou na signum. A jen o tom začal, v tom vyšel z kolleje páter rektor a mířil kolem dělníků dolů do města. Spatřiv otce, pozdravil po svém způsobu sladce a úlisně:

„Pozdrav pán Bůh, pane mistře!“

Otec však poděkoval zhurta, tak že rektor všecken udiven se zastavil. A než se otázal, spustil otec sám hlasem, jenž se ve zlosti třásl a z temna jako bouřka zněl:

„A jakou to zlořečenou knížku mají, pane rektor! Jaký je to způsob učení! Já se také naučil německy — a bez knížky. Chci, aby se moji hoši německy naučili, ale aby také nezapomněli svou mateřskou řeč. To nedovolím — pro to své děti mrskat nedám, protože mluví po česku! Co pak je to nějaká hanba?! Kde pak to jsme? Což nejsou také z české matky?! To ať se nikdo neopováží mým dětem v tomhle poroučet nebo je trestat!“

Posledních slov páter rektor asi už dobře neslyšel. Ubíhal jako překvapená liška.“

II.

Na tváři Severina Haliře objevil se vzácný host: úsměv, upřímný, veselý úsměv. Upomínka na to, jak statečný jeho otec, v němž silou přirozenou české vědomí tak propuklo, s páterem rektorem „se domluvil“, těšila patrně šedého doktora.

„To byl vlastenec, co?“ zvolal živě. „Ten měl zdravé, české jádro! Ale abych nezamluvil. — S Johankou, jak jsem povídal, udála se velká změna. Byl hor-

livým čtenářem — ovšem jen německých a francouzských knih. Českého čtení, jako my všichni, sobě nevšimal.

Teď pojednou začal se pídít po českých knihách a sháněl je víc a horlivěji, nežli prve své klassiky. To všecko to signum udělalo. Sám se mi také pak vyznal.

„Když jsem viděl,“ povídal, „proč jste se servali, jak vás pantáta roztrhl a jak prudce se rozhněval, tu ten, řeknu, svatý jeho hněv mnou hnul, a ještě když jsem ulehl, dlouho jsem o té věci přemýšlel.“ — Když pak otec druhého dne páteru rektorovi tak ostře domluvil, to Johance dodalo.

„Své děti mrskat nedám, protože mluví po česku! Co pak je to nějaká hanba? Kde pak to jsme?! Což nejsou také z české matky?!“ ta slova Johance z mysli nešla a nevyšla, a odtud jeho na viru obrácení. Stal se vlastencem. Bylo jich u nás tenkrát tuze po skrovnu. Brzo i nás mezi ně vlivem svým převedl a tak stali jsme se horlivými vyznavači té nové vlastenecké víry, ač se jí většinou vysmívali. Ale my byli pevní, vytrvalí, horliví, a sloupem našim byl Johanka. Apoštoloval mezi studenty staršími i mladšími, půjčoval, kupoval i prodával české knihy. U nás, na sedniče, byla vám pravá expedice.

Ó těch krásných časů! Kde pak teď, které srdce pocítí onu radost, jakou my jsme měli, když vyšla nová, pěkná kniha, když četli jsme o projevech vlasteneckých a jak vědomí české roste a se vzdává! — A když jsme četli Kollara, jeho znělky! Ten plápol, pane, teď už pohasl, toho u nás už není! Řeknete: blouznění, zápal. Ano zápal! Bez toho nic není, bez toho se nesvede nic!“ Doktor mluvil horlivěji, jako bych mu odporoval. „Teď už neblouzníme, teď jsme rozumnější,“ pokračoval. „Jsme už ve škole praktickými, nebo jen na krátkou dobu sháníme se za idealy a brzo pak přicházíme do rozumu. — A co horšího, my se pak

ideálním svého mládí prostě smějeme, nebo se za ně stydíme a je zapíráme. — Všecko teď tihne jen ku prospěchu, k sobectví, a z toho ta naše nesnášlivost a závist! Pak ovšem kouše jeden druhého a hledí, jak by ho snědl. — To je ta praktičnost, to je ta rozumnost! My nemáme nadšení a proto měkneme a málo vydržíme. — No, nechme toho. — Nač to mluvím —“

Haliř hladil zase šedé vousy a zamlčel se. Za chvíli se ozvu: „A Johanka?“

„Ah — Johanka! Jak jsem povídal, tužili jsme se a on nejvíce. Studoval češtinu a sháněl vyznavače; také mezi děvčaty. — I tu měl štěstí. — Nebožka sestra má, Rezinka, ta byla mu v tom nejlepší pomocnicí. Ta zase měla mezi děvčaty slovo, a tak české čtení docházelo znenáhla mezi nimi oblíbeno. Tu tam padlé seménko se také ujalo a vyklíčilo z něho uvědomělost.“

Tim způsobem seznámil se také Johanka s paní Radešinskou, vdovou po obročim. Byla to paní zámožná, vzdělaná a co toho času vzácného bylo, uvědomělá vlastenka. Také tak vychovávala a vedla svou jedinou dceru. Za její Albinkou fantila se polovice studentů. Také to bylo děvčátko — no, řekneme, jako obrázek, něžná svým zjevem i smýšlením. Já i později, a tu jsem už kus světa přehlédl, poetické zjevy v knížkách vždycky jenom dle ní si představoval — a nebyl jsem, jak byste snad myslel, do ní zamilován. Ale ona mírným zjevem svým a spanilostí každého dojala.

Nade všemi nápadníky Johanka zvítězil. Také se tomu žádný nedivil, ani Albinčina panimáma, ba, když jednou o jakési vycházce s Johankou déle pronlouvala, pozvala ho sama do domu. Tak se jí zalíbil. U paní Radešinské scházela se časem malá společnost. Nás tam také zvala, a tu jsem vidal, jak je Johanka šťastný. Když tak s Albinkou seděl a s ní roznlouval, věru každý jim musil přát. Zrovna jako by je k sobě vybrali, vyhledali.

Johanka zlatovlasý, pěkné a výrazné tváře, mládence jako malovaný, Albina vedle něho přibledlá, něžná jako princezna z pohádky, oka s něho nespouštějíc. Já, ač o něco mladší, stal jsem se Johančiným a pak „jejich“ důvěrníkem. — Nezapomenu, jak jednou za májového odpoledne potkal jsem svého přítele. Šel jsem zrovna kolem zahrádky paní Radešinské; tu zadními dvířky vyběhne, řeknu vyrazí, Johanka, zardělý, nějak rozrušený s krásným poupětem růžovým v ruce. Jak mne zahlédl, byl už u mne, chytl mne za ruku a pln nadšení a vášnivě radosti zvolal:

„Příteli, jsem milován! Albinka mne miluje!“

„Tos nevěděl?“ — oduším — „To jsem ti mohl dávno říci.“ — Štěstí v ten čas Johance jen zářilo. Litoval jen, že ho nenašlo dříve. — Dokončil právě filosofii a strojí se do Prahy. Ale zase by rád, že tím bližší je svému cíli. Tenkrát věřil ve šťastnou planetu. A jak by ne? Kdybych však byl tenkrát z medicíny tolik věděl jako dnes, byl bych ho v duchu politoval. Odjel s přesvědčením, že v domě paní obroční založeno jeho štěstí. Z Prahy psal mně a našemu vlasteneckému kroužku časté zprávy a knihy objednané zasýlal. Paní obroční dostávala záсылky zvláště. V každé z nich bylo psaní Albince. Dálo se to s jejím svolením. Mimo to i já jsem Albině listky od Johanky dodával a jej zase o milé zpravoval.

Našemu kroužku vlasteneckému chyběl dost, zvláště z počátku, pak se nám dostalo náhrady a podpory a sice tam, kde bychom se jí byli do smrti nenadáli — ve škole. Dostal se k nám nový katecheta. Přišel z Benešova. Pane králi! to jsme se divili, když páter Bazil ve škole k nám promluvil pojednou česky, a ptal se, čteme-li také české knížky. Ti ostatní nás do čtení tuze nehnali, spíše v tom překáželi — a on! A každé hodiny v německé své přednášce po česku aspoň na chvíli mluvil a to o věcech

neslýchaných; o dějinách domácích, o českých knihách a novinách. I v pauzách mezi hodinami, aby spíše mohl promluvit, mezi námi zůstával. — Vidím ho, jak sedí za katedrou s modrým šátkem v ruce a povídá:

„Říkají, že nic nemáme, že naše literatura je chudá, že naše historie je tak chudá —“ a v tom už usmívaje se, hladil si nos a dodával jako za odpověď své oblíbené: „Wer's glaubt!“

Anebo:

„Hoši jen čtete a hodně čtete! — Kdo nečte, bude hloupým do smrti. Říkávají, že čtení škodí — Wer's glaubt!“ — a již jezdil třemi prsty hladko po svém nose.

Knihy nám půjčoval s velikou ochotou, rozumí se, že samé české. A pokaždé, když jste k němu přišel pro knihu, podal krátké navedení nebo vysvětlení, nebo stručně ale jadrně k srdci promluvil. Působil pozhnaně. Měli jsme ho tuze rádi a jenom jsem litoval, že jsem ho více neužil. —

Po svatém Václavu toho roku odešel jsem do Prahy na medicinu. Setkal jsem se tam s Johankou. O prázdninách u nás nebyl, protože meškal kdesi v horách s rodinou, kdež byl vychovatelem. Plnou pravdu ještě nevěděl a já mu ji také neřekl, když se mne nedočkavě na Albinku vyptával. Věděl z listu její matky, že churaví. — Věděl jsem už, že to prsní neduh, a jak jsem doma přeslechl, že nebezpečný. Zatajil jsem to a potěšil přítele, jak mohl.

Ulevil jsem mu jenom na čas. Ale což soucho-
tiny a tak kvapné! Rozumíte tomu. — Když Albinka přestala psát a jen matčiny listy Johanky docházely, neměl žádného stání. Pojednou nechal všeho, a ne-
dbaje svých závazků vychovatelských, spolků a schůzí, z Prahy odcestoval. Bylo to na jaře roku osmačtyři-

cátého, oněch krásných, pohnutých dnů, kdy člověk byl v neustálém ruchu, nadšení a překvapení. — Ten čas byl zrovna pro Johanku, pro jeho čilého, nadšeného ducha, pro jeho činnou povahu. Účastnil se všeho, řečnil tak, že mezi studenty málo kdo se mu vyrovnal, pronášel bystré náhledy, pobádal, rozněcoval k odhodlanosti, a všude s účinkem znamenitým. Znali ho všude a slovo jeho mělo nemalou váhu. Pojednou zmizel. Nechtěli ani uvěřit, když se dověděli, že odjel navštívit nemocnou milou či nevěstu. Za takového Spartána jej měli! Tuze se také nemeškal. Za týden se navrátil, ale jak! Div že jsem ho poznal. Byl jako po nemoci. Bledý, přepadlý — jen oči mu nějak divně planuly.

III.

Já tenkrát jsem ovšem nebyl doma, ale vím to od nebožky sestry Rezinky. Ta zrovna byla u své nemocné přítelkyně návštěvou. — Toho jarního dne slunce hrálo až milo, až Albinka zatoužila ven, po jeho paprscích. Vynesli ji na zahrádku, na slunné místečko.

Silný, jarní vzduch počal na nemocnou účinkovati. Sedřimla si, ale jak oči otevřela, ptá se: „Ještě tu není?“

Ptali se, kdo. — Myslíla Johanku.

„On přijde, já to vím, on přijde.“

Bylo znát, jak je rozehvěna. Čekala netrpělivě. Už ji chtěli odnést, v tom zavolali její matku ze zahrádky a když se pak vrátila, začala z daleka dceru připravovat, že Johanka přijel — z nenadání. — Ale než řekla, co chtěla, vpadla jí dcera do řeči: „Ó já vím, co myslíte. On je tu — nechte ho, nezdržujte

ho.“ — Byla až nevrlá. — A tu přichvátal Johanka. Bylo to smutné shledání.

Johanka se dočkal smrti své nevěsty. Umírala s vědomím. — V posledním ještě okamžiku chytila matku kolem hrdla a prosila ji, aby ji nenechávala umřít. O Johance ani nemluví. Neštěstí rázu neobyčejného nebývá vždy nejbolestnější. Právě obecné, abych tak řekl, bolesti jsou nejpalcivější. Což takových příběhů na světě se událo! Ale co bolesti tají v sobě, postihne jen ten, kdo sám jich zakusí.

Divíte se mně snad, že já, starý lékař, který tisíce lidí jsem viděl umírat, o tomto obyčejném případě tolik se šířím. — Ale je to dojem z mladých let, pak se to týká nezapomenutelného Johanky a jeho krásné, mladistvé nevěsty. Všecko město ji litovalo i jeho.

Vypravovala mi sestra, že jí ho bylo nejvíce lito, když u rakve se s Albinou loučil. Sehnul se k ní, ke rtům ubledlým, a dlouhým políbením jí poslední s Bohem dával. Všichni se dali nad ním do pláče.

Už jsem pověděl, jak se Johanka navrátil. Za nedlouho zas ukázal se ve spolicích i v universitě. Byl činným jako před tím ba ještě činnějším. Ale to už nebyl ten sličný Johanka, kolem jehož kvetoucího obličejce zlaté, dlouhé kadeře se jen potřásaly, když řečnil. — Jen oči mu hořely jako jindy, ba ještě více, jaksi zimničtě. Většina ani netušila, co v nitru toho nadšeného řečníka a agitatora se děje. On také si neposteskl, nezatoužil, ani svým přátelům. Pak jsem se s ním rozloučil.

Došla mne zpráva, že matka se těžce roznemohla a že sobě přeje, abych přijel domů. Pospíchal jsem. Bylo to zrovna před svatodušními svátky, před těmi osudnými svátky. Víte, co se v Praze dalo. — Sem do města přišla rychlá zpráva, že v Praze vy-

pukla revoluce, že město samo je u velikém nebezpečnosti a že třeba pomoci.

Horlivci žádali, aby garda táhla hlavnímu městu na pomoc, rozvážnější pak napomínali, aby se ještě posečkalo, až přijdou zevrubnější zprávy. Ale horlivci zvítězili potud, že střelci skutečně se vyzbrojili a na náměstí se shromažďovali. Už stáli v řadách, už jenom dát se na pochod — ale tu bylo pozorovat obrát ve smýšlení, hlavně u důstojníků střeleckých. My mladší ovšem zlobili se, že vahají, že mohou váhat.

Půda mne páčila pod nohama, byl bych sám do Prahy utekl — ale pomýšlení na nemocnou matku mne zdržovalo. — Naléhal jsem na známé, aby aspoň ti, kdož mohou, šli na pomoc.

Že střelci váhali a dalších zpráv očekávati chtěli, to mne neobyčejně popuzovalo. Už bylo na tom, že se rozejdou — v tom tu jako by s nebe spadl, přihnal se páter Bazil. Patrně zaslechl, co se děje. — Žasli jsme, když rychlým krokem vystoupil na stupně statue na náměstí; proti stáli střelecké řady, teď už se kolisají.

Páter byl všecken rozčilen a prudkým hlasem se jal se stupně mluvit:

„Roma deliberante Saguntum perit. — Budete-li dlouho rozvažovati, zhyne Praha, naše matička, zlatá Praha!“ — tak začal, a hrímal dál, až dokázal, co chtěl. My bouřlivým pokřikem řeč jeho uvítali, a nadšení, jež nás naplnilo, zachvátilo i rozvážlivější.

Pochod ku Praze byl výsledek řeči pátera Bazila. Velebili jsme ho, obdivovali ho a vzavše ho na ramena, pozdvihli jsme ho za pochvalného pokřiku a všeobecného jáсотu.

Jak to všecko skončilo, víte. Garda našeho města se vrátila; do Prahy ani nedošla. Když se ku hlav-

nímu městu blížili, bylo už po všem. — Vojsko zvítězilo, uprchlici plnili všechny cesty a stezky. Já toho léta do Prahy ani nepřišel. O studiu nebylo ani řeči a naši mne živou mocí nechtěli pustit.

IV.

Doktor zapáliv nový doutník, chvílku pouštěl husté kotouče a mračil čelo. Pak na mne zrak upřev, začal:

„Abych vám o svém příteli dopověděl. — Za té bouře svatodušní mnoho jsem na Johanku vzpomínal. Věděl jsem, že doma za kamny nesedí, ale že je všude v čele. Báł jsem se o něj. Znal jsem jeho nešťastnou planetu. Pak jsem se také dověděl, jak se všeho v Praze za těch dnů horlivě účastnil, jak byl na barikádách, jak střílel a bojoval. Na podzim příštího roku jsem se s ním shledal.

Šel jsem na Hradčany. Tu jde proti mně nějaký voják a pozdraví. Bylo to zrovna pod Švarcenberským palácem. Že mne, studenta, voják pozdravil, bylo mi divno. Podívám se bystřeji — voják stojí, jako by se rozmýšlel, má-li ke mně jít čili nic. — „I pro Boha věčného!“ zvolám. „Johanko!“ a ženu se k němu. Viděl jsem, jak v zasmušilé tváři mu zasvitlo, jak se zaradoval. Ale mně bylo ouzko samou litostí. To byl Johanka, ten hezký student! Měl uniformu uherského pluku, ale hodně sešlou a bídnou. Komisní kabát jen na něm visel a úzké nohavice zabíhali v neforemné těžké střevíce. — A té hlavy! Kdo viděl jeho zlaté, dlouhé kadeře, jak mu krásně na ramena splývaly nebo za prudších pohybů se potrášaly a vlály a teď tu jeho do hola, až na kořínky ostříhanou hlavu — eh! — Škoda vzpomínat. Nemohl jsem hned promluvit, ani jsem nevěděl, s jakou

začít. Johanka sám mně pomohl. Nebyl skličěn — ostatně jsem se tomu nedivil. Znal jsem jeho povahu. ale dobře jsem tušil, že mnoho zkouší. Měl radost, že jsme se potkali, a ještě větší z toho, jak mi povídal, že jsem se tak upřímně k němu hlásil.

„Teď se mne znamenáného všichni štítí,“ pravil trpko se usmívaje. „Obávají se, aby neupadli v pozezření.“

Šel sem s ním. Že byl k smrti provazem odsouzen, to jsem věděl, i to, že nějaký strýc paní obroční, vysoký úředník v ministerství, zjednal mu milost a bílý kabát. Teď mi vypravoval o své službě a svém životě. Ze všech jeho slov vysvitalo veliké soužení, ale také mužná resignace.

Jeho nejkrásnější naděje byly zmařeny. Ale že naše národní naděje se nesplnily, to nesl ještě tíž. — Pak jsem se s ním ještě několikrát sešel. Tuze často nesměl vycházet. Stežoval si, jak s ním přísně nakládají a jak často jej pokořují morálně. Půjčoval jsem mu knihy, po kterých zrovna prahl. Na chvílky našich schůzek těšil se jako dítě.

„Jsem zase aspoň na chvíli člověkem,“ říkával. „Tam nejsem nic.“

Ze všeho jsem také poznal, že rána, kterou mu smrt Albinčina zasadila, dosud se nezacelila. Sám o zesnulé nezačal, ale viděl jsem, jak se mu lice změnilo, když jsem se mu o ni a o jejím hrobě zmínil. —

Škoda, že v Praze dlouho nezůstal. Dostal se s plukem do Uher, odkudž mi několikrát psal. — Divil jsem se jeho důslednosti a vytrvalosti. Smýšlel a cítil jako před tím, ač za své přesvědčení tolik zkoušel. „Kdyby tak četli jeho listy bývalí mnozí jeho kollegové, advokáti, doktorové, radové — hm —

Vysmáli by se mu,“ — dodal trpce doktor, jako sám si odpovídaje.

„Pak přestal Johanka psát a já dlouhý čas jsem o něm nevěděl. Zatím zavedl mne osud také na vojnu. Stal jsem se vojenským lékařem. Vite, že jsem byl v Itálii. A tam — u Solferina setkal jsem se s Johankou. Byl jsem u pátého, Stadionova, armáduího sboru, v brigadě Festetičově.

Však vite, jak bylo čtyřiadvacátého toho června. Horko — tak i tak. — Za boje dostal jsem se až ku „Castel Solferino“. Je na výšině a něco níže rozkládal se hřbitov. Hájil ho jedenadvacátý, čáslavský pluk. Patřil k naší brigadě. Češi se bránili znamenitě. Také tam bylo nejhůře. Francouzové bojovali jak líti čerti. O ta postavení jim běželo, tu byl klíč ke všemu. — Odtud nám nosili nahoru raněných až běda — sotva jsme stačili. Já byl už jako moucha unavením a žízni. Ta byla nejhorší, k nesnesení. — Granáty litaly a praskaly, pekelné bouchání hřímalo až k ohluchnutí — ale my se jen po vodě ohlíželi. Vběhl jsem do opuštěného kastelu. Prošel jsem několik světnic kvapně, až tu v jedné najdu měděný kotlík s vodou, jak je Taliáni mívají. Už sem po nem dychtivě sáhal, tu mne napadlo: „Jak pak, je-li voda otrávená.“ Ale jen na okamžik jsem se rozmyšlel a už nahnú kotlík a piju. — Taková je žízeň! Jen tu vlažnou vodu vypiju, vyběhnu ven a už pozoruju změnu. —

„Hřbitov je pryč!“ volá na mne kollega. „Vystřídali tam naše hochy, a ti druzi se tam dlouho neudrželi.“

Bylo tomu věru tak. Dokud tam naši hoši stáli, nemohl nepřítel dále — ale teď už měl hřbitov a hnal se nahoru na kastel. Ústup náš byl v nebezpečnosti. Kolem se to jen chumelilo, a nepořádek

nastával. Tu přihrnul se houf vojáků, patrné prapor velice seřidlý. Neměli ani jednoho důstojníka, všechny jim postříleli.

„Do kastelu, zataraste bránu! Zdržíme je, hoši!“ ozval se po česku mocný hlas mezi nimi, vycházející patrně z hrdla už vyschlého. — Než jsem se nadál, byl jsem jimi také stržen. Byli od pluku Reichachova. Vojáci plnili horlivě daný rozkaz. Sebrali poražený tu strom, snaželi kamení a tarasili bránu. Teď teprve zahlédl jsem jejich velitele. Byl to šikovatel všecek osmahlý, potem zalitý, prachem pokrytý, světlých krátkých vlasů, bez čapky, v rozepjatém kabátci. Poznal jsem ho — Johanku! Všecko vám jako zkušený důstojník řídil a komandoval. — Jen bránu opevnili a již se Francouzové přihnali. Naši hoši se bránili jako lvi a Johanka dosáhl, co chtěl — zdržel nepřitele. Zatím ostatní se srovnali a ustoupili v dobrém pořádku.

Johanka mne neviděl a já k němu hned nemohl. Konal jsem svou povinnost, neboť francouzské koule trefovaly, a nejednoho krajana mně přinesli. Pak když už nás v kastelu nebylo potřeba, ustupovali jsme. Vyvázli jsme šťastně. Ohlížím se po Johance. Dva vojáci ho nesli. Byl raněn do nohy, ale ne smrtelně. Ihned jsem jemu, jak jen možná bylo, přispěl. Poznal mne prvním pohledem. Usmál se, a podáváje mi ruku povídá: „Špatně mne trefila.“ — —

Uzdravil se. Za svou rozvahu a hrdinský skutek dostal stříbrnou medaili a povýšen pak na poručíka. Tu se mu konečně ulehčilo po tolika letech!

Ulehčilo, protože on, člověk jemně vzdělaný, konečně se zbavil všelijakých surových desátníků i bezohledných důstojníků. Jinak se s ním nezměnilo nic. Konal své povinnosti, schůzek nevyhledával. Veselosti ovšem neměl nazbyt, ale také by nikdo nepoznal na

jeho vážně klidné tváři, co zkusil a jak mu neveselo. Nebyl spokojen, neřku-li šťasten. Kdyby byl měl jiné povolání, spíše by se klidu dodělal. Ale tak nosil šavli; hledal útěchu a zapomenutí v samotě a ve knihách. Mluvilo se o něm, že je nejučenější a nejvzdělanější v pluku. Bylo to jistě pravda.

Vyšlo také na jevo, že má mnoho českých knih a že také odbírá české časopisy. — Z počátku začali o tom vtípkovat a Johance se smát. Oficiířský kabát ho však nezměnil. Nezapřel svého národního smýšlení a obhajoval je vždy a všude jak toho potřeba kázala: vtípem, důkazem a také — šavli. Leželi jsme tenkrát v Aradě. Jakýsi poručík, rozený Videňák, baronek bez baronství, jednou ve vinárně začal řeč o Češích a urážel je. Johanka ovšem nemlčel. Odpověděl, zároveň však důstojníka klidně napomenul, aby toho nechal. Ten však vyjel jako sršeň a lál dále, z toho pak strhla se prudká hádka, a z té byl — souboj. Byl jsem u něho. Viděl jsem Johanku, jak svléknuv kabátec, ohrnul rukáv u košile a klidně se postavil se šavlí v ruce proti svému protivníkovi. Byla radost na něj se podívat. Tak klidně sekal, tak bystře divoké rány protivníkovy odrážel, jakoby si jenom pohrával — až pak v příhodný okamžik zableskla se jeho šavle a z pod ní vytryskl proud krve.

Baronek byl raněn do ruky dosti hluboko.

Když jsme odcházeli domů, stiskl jsem Johance ruku a povídám: „Bůh tě pozdrav, žes bojoval na obhájení českého jména.“

Usmál se spokojeně, tak, jak dávno jsem u něho neviděl, a odpověděl: „Raději Žižku na ně!“ Souboj ten natropil dost hluku. Johance však posloužil. Žádný víc neodvážil se před ním o národnosti naší jen křivého slova promluvit. — Statného zastávce jejího počali si jak náleží vážit.

Dost jsem poznal našinců, co národnost svou zapírali, až bylo hanba. — Na Johanku se měli podívat.

Vetřeli se takoví zrádcové, vetřeli, snad se i k významání nebo požitku tím spíše dotřeli — ale vážnost? Hm — a poctivost, charakter? Jen se všude a všude důstojně hlásit ku své národnosti! Viděl jsem to na Johance, zkusil jsem to i na sobě! To my si všechno sami děláme, že tak o nás mluví a vtipkují. — My měli všude svatý pokoj a rádi nás měli a vážili si nás. — No, nechme toho, aby vás to nemrzelo, k vůli Johance. Dopovím. — Byla to pěkná dvě léta, co jsem s ním v Aradě strávil. Žili jsme pro sebe. Četli spolu, studovali, na procházky chodili. S Čechy jsme pořád udržovali spojení, zvláště Johanka. Bylo to v šedesátých letech.

Ó že nemohu být doma a pracovat, jak bych chtěl! tak si nejednou zasteskl, když docházely zprávy o novém životě a ruchu po Čechách. Rozuměl jsem mu — ale jaké tu porady? Bylo mně ho v duchu lito jako orla za mříži. — Tu mne pojednou přeložili k jinému pluku. Těžko jsem se s Johankou loučil, a jemu nebylo také volno. Měli jsme se rádi takřka od malicka a ta doba v cizině, ta nás teprve sblížila. Mou útechou bylo, že jdu do Čech.

„Jak rád bych se tam také dostal! Ale vím, že ani to mně nesvědčí!“ pravil Johanka. Také dobře tušil. Z Aradu dostal se do Italie a tam zůstal. Za těch několik let psali jsme si několikrát. Johanka však tuze málo o sobě povídal. Nerad své dojmy a city vykládal nebo popisoval. Ale od důstojníků, kteří z jeho garnisony k nám se dostali, leccos jsem o něm slyšel. Ostatně to nebylo mnoho nového. Johanka žil jako dříve; pověsti jako horlivého Čecha rozumí se nepozbyl. Každý mluvil o něm uctivě, jen jeho samotářství mu vytýkali.

V tom vypukla válka roku šestašedesátého. Já se dostal k severní armádě, Johanka zůstal v Itálii. Přestáli jsme vojnu šťastně. Johanka však památku si přece odnesl. U Custozzy ho sekli do hlavy. O tom všem, když se byl pozdravil, sám mi psal a stručně také oznámil, že stal se nadporučíkem. Pak umkl a když na mých několik listů neodpověděl, pátral jsem, co se s ním stalo. Oznámili mně, že těžko se rozne-mohl na tyfus. Známy důstojník, jenž mi o tom zprávu podával, dodal, že to má ze svého mudretví a studování.

Za několik měsíců dostal jsem list od Johanky. Netěšil se valně, že se uzdravil. Věřil jsem mu. Oznamoval mi, že ho propusti od pluku a že bude — správcem vojanské plovárny! „To je má sinekura,“ psal, a já v duchu viděl, jak se hořce usmívá. „Bude to velmi namáhavé a ducha napínající zaměstnání,“ psal ve své ironii dále. „Jediná má útěcha je, že to bude v Čechách. Tak přece se mi aspoň jediné přání v životě mém vyplní, že složím své kosti ve vlasti!“

V.

Za dvě léta dostal jsem dovolenou na několik měsíců. Zajel jsem domů a tu, jak si vzpomínám, navštívil jsem také pátera Bazila; pamatujete se, jak jsem prve o něm vypravoval. Teď už byl stařeček bělovlasý. Měl z toho velikou radost, že jsem se k němu hlásil. Připomenul jsem jemu také, jak roku osmačtyřicátého u statue řečnil. Usmál se spokojeně. „Tenkrát bylo pěkně! Škoda, že takový nenadálý mráz uhodil. Však jsem vystál, holečku, po tom dost. Rektor mi nezapomněl, no, a přece jsme vyhráli! Za pana Bacha nejeden vlastenec i nevlastenec onen smutně, ten škodolibě povídal: ‚Je po všem — !‘ Ale já vždycky říkal: ‚Wer’s

glauť! A staroušek si zase jel po nose. „A měl jsem pravdu. — Jen viru, jen viru — a lásku!“ dodal. Také v té víře v lepší čas a konečné vítězství za nedlouho ctihodný ten muž zemřel. — „Odtud zajel jsem si do Hradce“ — pokračoval doktor. — „K Johance. Přijel jsem tam odpoledne a má první cesta byla na plovárnu. Ptal jsem se po příteli. Řekli mně, že pan nadporučík je teď jistě v té a v té hospodě, tam že tou dobou každého dne bývá. Podivil jsem se nemálo. Johanka teď v hospodě, kdy jindy jen na večer a ještě ne každého dne tam chodíval? Šel jsem za ním. Hospoda byla za městeni. Cesta dosti příjemná vedla po labském břehu. Tu tam rostly vysoké stromy, jivy, osyky, vrby. Dostal jsem se k několika chalupám u přivozu. Přeplavili mne na druhý břeh, kdež opodál v hustém stromoví proběhávalo se neveliké stavení. Byla to Johančina hospoda, místečko věru pěkné. Před stavením na zahrádce rostly staré košaté stromy; tenkrát, v červnu bylo tam velmi příjemno. Vejdu, ohlížím se. U stolku pode stromy seděli asi dva hosté a v pozadí v temném stínu před besídkou sám důstojník. Jemuž u nohou ležel veliký, černý pes foundlandský. Důstojník hleděl do koruny stromu nad ním se rozkládající a zvolna kouřil. Nebyl to Johanka. Nevelkou zrovna postavou sic jemu se podobal, ale byl starší. Pozdravím. Důstojník se ohlédne, na mne podívá, pak rychle vstal a přímo ke mně. Byl to přece Johanka! Víte, jak mně bylo? Skoro tak, jako tenkrát na Hradčanech, když jsem ho poprvé ve vojenských šatech uviděl. Na jeho přižloutlém, obnošeném kabátci bylo viděti, v jakých je poměrech — než co by na tom záleželo. Ale ta sestarálá, uvadlá tvář! Teď také teprve jsem sobě všimnul, že má — vlásenku! Johanka, zlatokadeřavý Johanka, jemuž krásné jeho vlasy i děvčata záviděla! Uvítal mne sr-

dečně. Jen jsem zasedl, vyběhlo ze stavení hezké děvčátko a přineslo mi sklenici piva.

„Sklepnice?“ ptám se, zjevem její překvapen.

„Ne, domácí dcera.“

Byla velmi sličná, ale nic šelmovská a veselá, jak bývají sklepnice, spíše vážná a tichá.

Zažertoval jsem; Johanka se ani neusmál. ani neodpověděl. Pomyslíl jsem, že je mrzut, a nechal jsem děvčete. Všiml jsem si, že můj přítel, jenž jinak horlivě poslouchal, méně mluvil nežli jindy. Také toho jsem si všiml, že jakmile sličná dceruška do zahrady vstoupila, že na ni hleděl a za ni se díval, ji zrakem stopoval, až zašla, ba že po každé se ohlédl po dveřích, kdykoliv vrzly, jako by někoho, snad ji očekával.

Když jsme odcházeli, poroučel se tichounké, vážné sklepnicí a to způsobem velmi zdvořilým. Nic však z pozdravu toho a z uctivé odpovědi mladé dívky nedalo se souditi, že by byli nějak důvěrněji spolu známi.

Byl příjemný vlažný večer, když jsme se po břehu labském do města ubírali. Voda temně hučela a listi osykové šumělo nám nad hlavou. Z širých luk kolem vanula libezná vůně pokoseného sena.

Připadla mně v tu chvíli mladá studentská léta, kdy za takových večerů jsme se s Johankou také toulávali. Byly to chvíle nadšení a divných fantazií, nu, jak bývá. Za takových večerů vypravovával mně Johanka o své Albince.

Teď pojednou se zastavil a ticho přerušil:

„Takový večer — před lety — pamatuješ li.“

„Zrovna na to vzpomínám.“

„Všiml's sobě onoho děvčete v zahrádce?“

Nenadálý ten přechod mne překvapil.

„Všiml. Velmi hezké děvčátko.“

„Nenapadlo ti, že je někomu podobna?“

„Zdálo se mi — ale nevzpomněl jsem.“

„Nezdá se ti, že — Albince?“

Hned jsem neodpověděl. — Teď jsem porozuměl tomu přechodu i tomu, proč do té osamělé hospody denně chodívá. — Také jsem mu svou myšlenku vyjevil. Přisvědčil, že k vůli tomu děvčeti váží tu cestu za řeku.

„A kdes ji poznal?“ ptám se.

„Náhodou jsem ji jednou v neděli ráno potkal tu na břehu.“

Více však nepověděl — já pak nechtěl vyzvídat a naléhat.

Druhého dne šel jsem po několika známých, které jsem tu měl, a tu také za hovoru přišli jsme na Johanku.

Chválili ho všude pro jeho povahu, ale skoro všude neopomenuli dodat, že má své zvláštnosti.

„Zdejší knihkupec nemá lepšího odběratele nad něj.“ řekl mi jeden známý. „Všecko mu zanes, až pak je to i na uniformě zuát.“

Všude však si toho všimli, že začal chodit do hospody, a vypátrali také toho pravou příčinu.

„Ale i v tom je pravý podivín,“ povídali. „Jisto je, že by nechal na tom děvčátku oči, že jak vyjde, ani jich od ní neodvrátí, a přece sotva že na ni promluví. leda jen to, co je nutno. To vám sedí sám a sám. u nohou zamilcvaného Karu, hledí a hledí před sebe, s nikým nemluví a jen blaží se pohledem. Na večer pak vstane a vrací se sám a sám domů, a jen tenkrát přijde dříve, nezastal-li dcerušku hospodské doma. Ostatně má dobře a je rozumný člověk. On, starší již člověk, nad to s v.ásenkou a takové děvčátko jako růžička. — Kam pak!“

Já však v duchu nesouhlasil, jsa přesvědčen, že Johanku vábí do osamělé hospody jen Albinčin živý obraz, ta veliká podoba toho děvčátka se zesnulou jeho nevěstou. Dojala mne ta vroucí oddanost a věrnost příteleva.

Za dva dny po té jsem odjel. Johanka mně slibil, že na rok k nám přijede. Ale nepřijel. Záhy na jaře příštího roku dostanu z Hradce psaní. Johanka mně odtud psával, ale tohle nebyla jeho ruka. Kdo mně to píše? Co se stalo? Byl to kollega v medicíně a psal smutnou věc o Johance.

Psal, že přítel můj jako v létě tak i na podzim i v zimě chodíval do té osamělé hospody, kde měli tu hezkou dcerušku. Sám provázen jsa Karou denně tam zavítal a bylo události v chalupách na přivoze, když ten důstojník s černým psem nepřišel. Ani vítr ani déšť a chumelenice mu nevadily. Když však posledně přišel, nemálo se podivili. Nějak se v městě opozdil. Smrákalo se už a byla velká voda. Labe zatopilo částečně břehy a hučelo zle. Johanka žádal, aby ho převezli. Ale ani jediný mužský v chalupách nechtěl se na to odvážit a všichni se omlouvali velikou vodou, prudkým neobyčejně proudem.

Johanka, jak rybáci pak vypravovali, slíboval větší plat, ale když ani to nepomohlo, vyšel ven a chodil chvílku před chaloupkou na břehu. Stmívalo se a také začalo drobně pršet. Johanka v plášti zahalený se pak prý zastavil a díval se přes řeku, tam kde mezi strony v hospodě zářilo světlo.

V chalupách mysli, že se teď vrátí domů a zašli do stavení. Za chvílku pak když vyhledli, nebylo už nikoho vidět. Všichni mysli, že ten oficir domů odešel. Ale tu pojednou zaslechli štěkot. — Poznali Karu. Vyběhli ven a naslouchali. Zdálo se jim, že to

od řeky. Běželi na břeh, kde byly loďky přivázány, a poznali, že jedna schází.

„Tamhle, tamhle!“ vykřikl jeden z rybáků a ukazoval před sebe do šera, kde na vodě se něco černého jako potácelo. V tom také ozvalo se hlasité, žalostné vyťí — pak už nic nebylo vidět, nic slyšet. Rybáci se křížovali.

Ráno našli Johančina Karu na druhém břehu. — Byl všecek zmáchan a zmořen, nicméně běhal po břehu sem a tam a žalostně vyl. — Pána jeho te prve druhého dne mlynáři vylovili. Tak bídne Johanka skončil.“

Doktor Haliř se zamlčel. Mrače čelo, pak za chvílku pokračoval:

„Byl na nešťastné planetě narozen. Tohle mně všecko kollega psal a oznamoval, že po příteli nic nezůstalo, kromě pěkné a bohaté knihovny, kteráž byla veřejně prodána. Pro mne koupil všechny české knihy. — Byl jsem jemu za to velice povděčen. Mám po Johance památku. Je jich hezká řada! Jak ten ubohý člověk byl jistě nuzně živ, když ze svého malého platu tolik knih sobě pořídil, a dluhů nedělal! Ó byla to poctivá duše, jenž věděl, co je povinnost, a uměl ji také konat!“

„Ale že tak toužil po druhém břehu — že se odvážil za velké vody, večer. A pravil jste —“

„Že tam chodil za tím děvčetem jen pro památku. — Ano, tak jsem myslel. — Ale když jsem ono psaní dostal, věru nevěděl jsem co a jak. — Začal jsem pochybovat a podnes světla nemám. Nevím věru, byla-li láska jeho k nebožce tak veliká, či v srdci jeho nastalo druhé, pozdní jaro, že tam vypučela druhá také nešťastná láska. Kdož to ví. Snad to děvčátko miloval.

Že ani slovem o tom se jí a nikomu nezmnínil, tomu se u Johanky nijak nedivím. Srdce lidské je labyrinth, toho nikdo nevyzkoumá. Byl to nešťastný Leander.“

* * *

Severin Halíř dopověděl. Upomínky na nešťastného přítele patrně ho dojaly. Mluvil už pak málo a jen pokuřoval. — Maje se k odchodu, pozval mne, abych přišel se podívat na Johanciny knihy. Doprovázel jsem doktora. Mlčeli jsme cestou. Já přemýšlel o tom jeho labyrinthu srdce.

